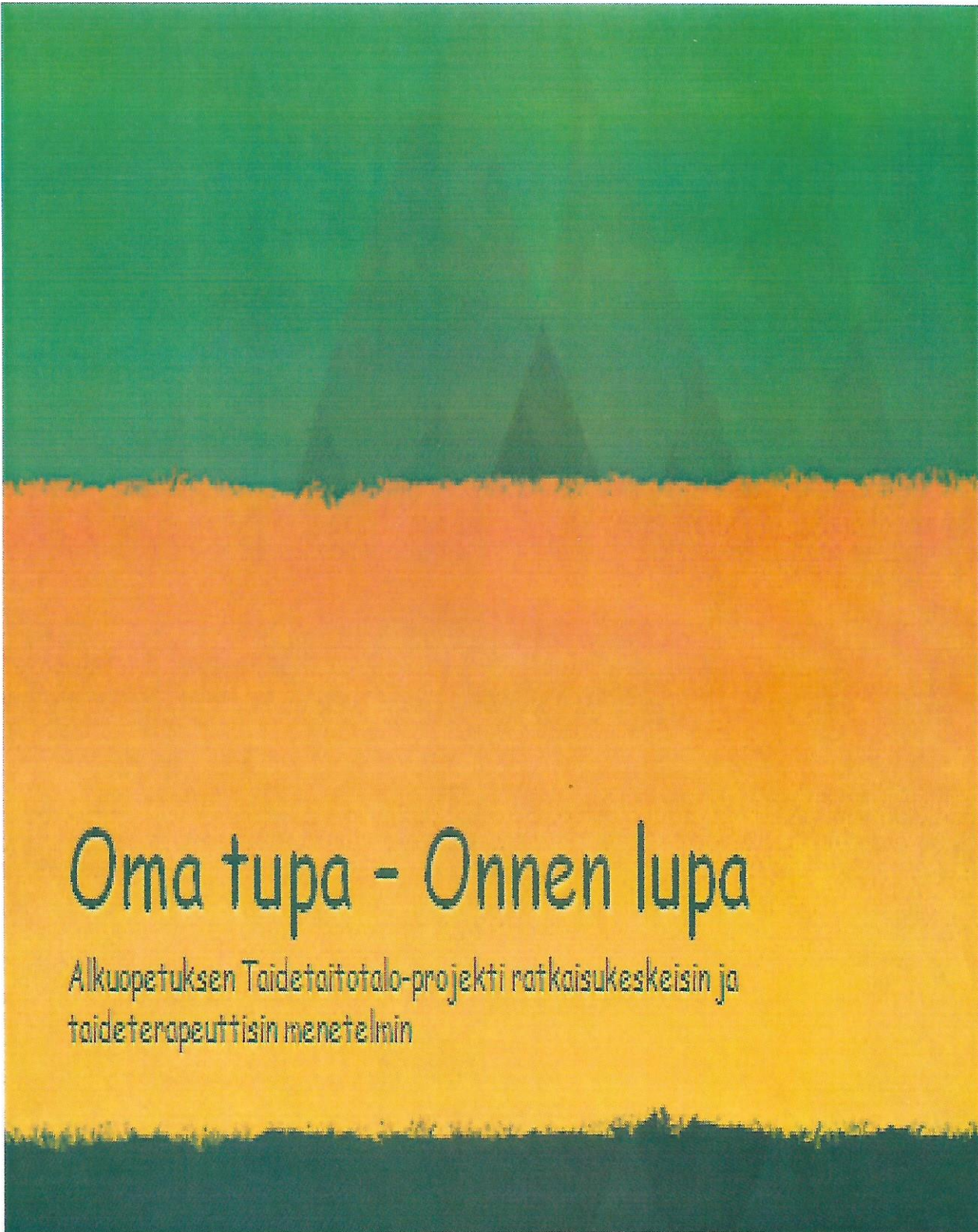

Oma tupa - Onnen lupa

Alkuopetuksen Taidetaitotalo-projekti ratkaisukeskeisin ja
taideterapeuttisin menetelmin

OMA TUPA – ONNEN LUPA

Alkuopetuksen Taidetaitotalo-projekti ratkaisukeskeisin ja taideterapeuttisin menetelmin

Raini Järvilä
Opinnäytetyö
Kälvää toukokuu 2012
Erityistason ratkaisukeskeinen
psykoterapiakoulutus
Keski-Pohjanmaan Opisto

TIIVISTELMÄ

Keski-Pohjanmaan Opisto
Erityistason ratkaisukeskeinen psykoterapiakoulutus

Tekijä: Raini Järvilä
Opinnäytetyön nimi: Oma tupa – Onnen lupa
Työn ohjaaja: Riitta Malkamäki
Työn valmistumisvuosi: Toukokuu 2012

Sivumäärä: 28

Tämän opinnäytetyön aiheena oli ratkaisukeskeisin kuvataideterapiamenetelmin toteutettu alkuopetuksen Taidetaitotalo-projekti, joka toteutettiin lukuvuoden 2010 -2011 aikana. Ryhmään kuului kaksitoista 1-2-luokkalaista. Tyttöjä oli viisi ja poikia seitsemän. Opinnäytetyössä oli kaksi päätavoitetta. Ensimmäinen tavoite oli ohjaajan ja toimintaan osallistuneiden lasten oppiminen ja taitojen karttuminen. Toinen tavoite oli Taidetaitotalon suunnittelu- ja toteutusprosessin kuvaaminen juonellisesti käytännön, teorian ja ohjaajan tunteiden vuoropuheluna. Tehtävän viitekehyksenä oli ratkaisukeskeisyyden käsite.

Taidetaitotalon toimintamallissa juonellisuus suuntautui käytäntöihin, pyrki muutokseen ja antoi lapsille ja ohjaajalle kokemuksellisia ja elämyksellisiä kuvia ja tarinoita. Opinnäytetyön keskeisiä tuloksia olivat ratkaisukeskeisin taideterapiamenetelmin toteutettavan alkuopetuksen suunnittelua tukevien näkökulmien kokoaminen sekä ohjaajan oman toiminnan kehittäminen toteutetun opinnäytetyön kautta.

Taidetaitotalon ikkunoista heijastui yksilön oman identiteetin puolet, mutta myös monet koetut ja koetellut tukirakenteet ja ilmiöt. Tarinat ja tunnelmat eivät edustaneet objektiivista totuutta, vaan olivat kerrottua ja kuvitettua kuvausta ja tarinaa koetusta todellisuudesta. Kuvat ja tarinat toivat tähän projektiin osallistuneiden lasten ja ohjaajan elämään voimavaroja ja halua tavoitella uusia taitoja ja uusia taidetaitotiloja.

ABSTRACT

Federation of Education in Central Ostrobothnia
Advanced training in solution-focused therapy

Author: Raini Järvilä

Title of thesis: My Own Cottage – My Own Independency

Supervisor: Riitta Malkamäki

Month and year when the thesis was submitted: May 2012

Number of pages: 28

The subject of my thesis was the project Taidetaitotalo, which implemented solution-focused art therapy methods. The project took place in 2010-2011, and focused on first and second grade students, five girls and seven boys. The thesis had two goals: The learning and experience of both the children and myself, and the depicting of the project from start to finish as a story. The framework of Taidetaitotalo was the concept of solution-focused therapy.

The approach of storylines focused on the practical, aimed at changes and gave all of the participants experiences as pictures and stories.

The gathering of supporting points of view in this field of therapy and the personal learning throughout the project were the most important “results” in my thesis.

From the windows of Taidetaitotalo (lit. transl.: art skill house) one could see not only ones’ personal identity, but also the many supporting factors and phenomena of our lives. The stories created weren’t representations of objective truth, but rather depictive and subjective personal experiences of our surroundings. The pictures and stories brought new assets and new skills to be learned into all of our lives.

Sisällys

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1. Johdanto	6
2. Tervetuloa	8
2.1 Tapaamme ja tutustumme	8
2.2 Eteisestä sisään suunnitelmaan.....	11
2.2.1 Taidetaitotalon tarina.....	11
2.2.2 Taidetaitotalon 14 rappusta	12
3. Taidetaitotalon tarkempaa tarkastelua	14
3.1 Taidetaitotalon aloitus ja virittäytyminen	14
3.2 Toimintaa Taidetaitotalossa	15
3.3 Taidetaitotalon kivijalka.....	16
3.4 Katsomme ikkunoista ja näemme tarkemmin	17
3.5 Taidetaitotalo turvapaikkana	18
3.6 Säilöttyjä savurenkaita Taidetaitotalon yläkaapissa.....	20
4. Taidetaitotalon tunnelmia	22
4.1 Kohti uusia taidetaitoja.....	24
4.2 Näkemiin	26
LÄHTEET:	28

1. Johdanto

Tämä opinnäytetyö on tarina ratkaisukeskeisin ja taideterapeuttisin menetelmin toteutetusta Taidetaitotalo- projektista. Kokemusten tavoin tarina ei ole valmiina, vaan se syntyy kertomalla ja kirjoittamalla, elämällä. Miten ja miksi tämä kertomus luokastani on syntynyt, onko tulkintani muunnettavissa ja vapauttaako se kenties etsimään jälleen uusia näkökulmia? (Mattila 2011). Narratiivisen terapian mukaan kertomuksilla on yksilöllisiä ja laajempiakin vaikutuksia, sillä kertomukset vaikuttavat tulevaan toimintaan. Yksilöllisellä tasolla toivon oppivani löytämään ne seikat, jotka tuovat oppimiseen uusia kuvakulmia ratkaisukeskeisin ja taideterapeuttisin menetelmin. Ehkäpä minulle käy, kuten kouluhiirelle Iloisessa aapisessa, jossa kouluhiiri löytää opettajan laatikosta kirjainlaput ja alkaa leikkiä niillä "miten ikinä huvittaa!": hiirelle tuli omituinen, kutkuttava olo: mitä jos hän oppisikin...(Huovi 1991). Tarinan kouluhiiri haaveili oppivansa lukemaan. Tästä alkaa kertomus taidoista joita me lähdimme opettelemaan.

Opettajan työ edellyttää jatkuvaa omien taitojen kehittämistä ja oman opetuksen sisältöjen ja menetelmien kehittämistä. (Ahola 2002). Opettajana olen aina matkalla, en voi koskaan pysähtyä paikoilleen ja sanoa olevani valmis. Tähän seikkaan liittyy tarinani laajentamisyrittämykseni ja toivomukseni työni merkityksestä. Opettaja on tulevaisuudentekijä. Hänen tulee kysyä ja kyseenalaistaa. Hänen tulee pyrkiä toistamisen sijaan tulevaisuuden luomiseen. (Luukkainen 2005). Luokassa, jossa esiintyy oppimisen intoa, oppilaat myös oppivat. Tämä opinnäytetyö pohjautuu oppilaiden ja tuokioiden tarkasteluun sekä tutkimuspäiväkirjan avulla hankittuun aineistoon. Opinnäytetyöni kannalta pienet asiat, pienet askeleet tai oikeastaan pienet kädenjäljet, ovat merkityksellisiä. (Dolan 2009). Olen tutkinut luokassani esiintyviä tunteita ja tunnelmia. Olen ollut mielenkiintoisella tutkimusmatkalla. Keräsin, tallensin ja analysoin. Tutkimuspäiväkirjaan kirjaamani asiat olen liittänyt kursivoituna tekstiin. Lasten tekemät työt ovat olleet puhuttelevia ja niiden avulla sain ehkä joitain suuntaviivoja lasten omista ajatuksista. Taidetaitotalon huippukokemukset olivat maanantai-iltapäivän taikureita, joiden saapumista en voinut ennustaa ja jotka tulivat ja menivät kuten tahtovat. Saatoin kyllä opettajana estää näitä vierailijoita tulemasta, mutta pakottamaan en pystynyt – niiden houkuttelua opettelen edelleen.

Tarkastelen projektin vaihteita siitä näkökulmasta, että kyseessä on ainutkertainen, toistamaton ajanjakso lapsen ja opettajan elämässä. Kuvien ja ryhmän kokoontumiskertojen kuvauksen kautta tulkiten omaa asemaani, osaamistani ja ajatteluani ratkaisukeskeisen

kuvataideterapeuttisen menetelmän kentällä. Peilaan tulkintojani ratkaisukeskeiseen psykoterapiaan, muksuoppiin, mestariluokkaan, taidekasvatukseen, taideterapiaan ja opettajan työhöni.

Kuva 1. Taidetaitotalon näkökulma

2. Tervetuloa

Matka kohti Taidetaitotaloa alkoi jo vuosia sitten. Aloitin Kuvataideterapia erityisopetuksen menetelmänä -erikoistumisopinnot Satakunnan ammattikorkeakoulussa syksyllä 2007. Koulutuksen tavoitteena oli antaa koulussa ja erityisopetuksessa toimiville ammatillisille valmiuksia toteuttaa taideterapeuttisia menetelmiä työssään. Erikoistumisopintoihini kuuluvan kehitystehtävän toteutin omalla työpaikallani. Ohjasin taideterapeuttisin menetelmin esiopetuksen oppilaista valittua pienryhmää kevät- ja syyslukukaudella 2007-2008. Valmistuin kuvataideterapeuttiseksi ohjaajaksi keväällä 2009. Ratkaisukeskeisyys tuli mukaan syksyllä 2009 kun aloitin Erityistason ratkaisukeskeisen psykoterapian opinnot. Halusin kokeilla Ben Furmanin ja kumppaneiden kehittämää muksuoppia yhdessä taideterapeuttisen menetelmän kanssa omassa työssäni. Keräsin aineistoa omasta luokastani opettajan työn ohella lukuvuonna 2010 - 2011. Aineistonkeruu ajoittui syksystä 2010 kevääseen 2011 saakka ja painottuen jakson alkupuolelle. Keräsin aineistoa 1-2- luokasta, jossa oli 12 oppilasta. Ensimmäisellä luokalla oli kahdeksan oppilasta. Kaksi tyttöä ja kuusi poikaa. Toisella luokalla oli neljä oppilasta. Kolme tyttöä ja yksi poika. Syntyi taide- ja taitotalon oma ryhmä. Aineisto on koottu pääosin koulun tiloissa, muutamia taideretkiä teimme myös lähimetsään. Projekti eli koulun arjessa ja innosti tekemään kuvaa ja tarinoimaan ja katsomaan toisen kuvaa ja kuuntelemaan toisten tarinoita. Taidetaitotalo rohkaisi jokaista lasta ilmaisemaan itseään ja käyttämään omaa näkemystä ja kokemusta ja lahjoja. Ohjaajana sain joka kerta ideoita miten käyttää ratkaisukeskeisiä taideterapian menetelmiä lapsen ilmaisun tukemiseen mitä erilaisimmissa tilanteissa. Oppilaiden, vanhempien, koulutoimen ja koulun henkilökunnan suhtautuminen projektiini on erittäin kannustavaa ja myönteistä. Avoimuus on yhteistyön edellytys. (Ahola 2002 ; Hautala 2008.)

2.1 Tapaamme ja tutustumme

Ennen astumista sisään Taidetaitotaloon kerron lyhyesti sen taustalla vaikuttaneista asioista.

Ratkaisukeskeinen terapia on terapeutin ja asiakkaan yhteistyötä asiakkaan hahmottamien tulevaisuudenkuvien löytämiseksi ja saavuttamiseksi hänen omien arvojensa mukaisesti. Sen sijaan, että keskityttäisiin ongelmiin ja niiden syihin, tarkastelun kohteena ovat asiakkaan omat ratkaisuideat ja niiden toteuttaminen. Periaatteena on korjata vain rikki olevaa, välttää

sen tekemistä, mikä ei toimi ja tehdä lisää sitä, mikä toimii. Ratkaisukeskeisessä terapiassa on positiivinen ihmiskäsitys. (Ahola 2002, 12).

Ratkaisukeskeistä terapiaa voidaan käyttää sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyssä niin aikuisille, lapsille kuin erilaisille ryhmille tai työyhteisöille.

Muksuoppi on suomalainen ratkaisukeskeinen lasten kasvatus- ja ongelmanratkontamenetelmä, jonka avulla lapsia autetaan voittamaan ongelmiaan taitoja opettelemalla. Muksuopin ovat kehittäneet psykiatrian erikoislääkäri Ben Furman yhdessä FM Tapani Aholan ja erityislastentarhanopettajien Sirpa Birnin ja Tuija Terävän kanssa. Muksuopin ajatus on, että keskittymällä lapseen ja hänen ongelmaansa voidaan saada positiivisia muutoksia perheen ihmissuhteisiin ja perhedynamiikkaan. Lasten ongelmat voidaan muksuopin mukaan selittää johtuvan siitä, että lapselta puuttuu tai hänellä on heikosti kehittynyt sellainen taito, jota hän tarvitsee ratkaistakseen ongelmansa. Muksuoppi ei syyllistä ketään, vaan kaikki lapsen ympäristössä olevat ihmiset voivat omilla keinoillaan tukea lasta ratkaisemaan ongelmansa. Muksuoppi on aikoinaan kehitetty erityispäiväkodissa, ja se toimii hyvin alkuopetusikäisten lasten kanssa. (Furman 2000 ; Furman 2010.)

Mestariluokka on Meiju Aholan kehittämä ohjelma, joka perustuu Muksuoppi-menetelmään. Se on suunnattu kokonaiselle lapsiryhmälle, ei pelkästään yksittäisen lapsen auttamiseksi. Menetelmän toimintamallit on sovellettu koulumaailmaan ja siinä on mietitty keinoja myös opettajan työn helpottamiseksi. (Ahola 2002.)

Kuvataideterapia on kuntoutusta ja hoitoa. Se voi olla yksilö- tai ryhmäterapiaa. Taideterapiaan tulevalta ei edellytetä taiteellista osaamista tai kokemusta taidemateriaaleista. Erilaisten taidemateriaalien avulla tapahtuvalla ilmaisulla ja vuorovaikutuksella on taideterapiassa keskeinen merkitys. Ne toimivat mielikuvien ja tunteiden herättäjinä ja jäsentäjinä. (Rankanen, Hentinen & Mantere, 2007).

Taideterapia on hyvä tuki lapsille ja nuorille, joilla on vaikeuksia tunnistaa tunteitaan ja ilmaista niitä. Taideterapia tarjoaa tukea kasvaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tutustumista omiin sisäisiin tuntemuksiinsa. Taideterapia ja kuvien tekeminen sisältävät eläytymistä, jonka avulla voidaan oppia ymmärtämään myös muiden tunteita. (Seeskari 2004, 107).

Filosofian tohtori Päivi-Maria Hautala on tutkinut kuvataideterapian mahdollisuuksia opetuksessa ja oppimisessa Suomen kouluissa. Hänen mukaansa kuvataideterapialla voidaan

edistää oppimista ja oppilaiden terveyttä. Kuvataideterapian avulla kehittyvät myös oppilaiden visuaaliset taidot, tunteiden ilmaisu ja itsetuntemus. (Hautala 2008).

Päivi-Maria Hautala esittelee terapeutin työskentelyn yhteneväisyyksiä kasvatus- ja opetustyön kanssa. Ongelmanratkaisutaidot, luovuus, riskinotto, yksilöiden välisten taitojen kehittäminen, motivaation parantaminen, stressinsietokyvyn lisääminen, itsetietoisuuden lisääminen itseilmaisun avulla, itsekunnioituksen ja itseluottamuksen hallinta, jännityksen laukaiseminen ja kokeilu ovat kasvatuksen ja terapian yhteisiä tavoitteita (Essex, Frosting ja Hertz 1996). Muita yhteisiä päämääriä ovat Hautalan mukaan kyky ilmaista itseään sekä käyttäytymisen sekä emotionaalisten rajojen hyväksyntä. Hautala toteaa, että tutkimusten mukaan on voitu osoittaa, että taideterapia on yksi käytännössä testattu väline edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. (Hautala 2008, 18).

Narratiivinen terapia ja David Epston ja Michael White toivat terapian maailmaan tarinan metaforat. Heidän työnsä keskeisin tavoite oli pohtia ihmisen identiteetin muovautumista tarinoiden kautta. Heidän mukaansa tarinan juonenkulku kehittyy neljästä osasta. Ensimmäinen osa muodostuu 1) tapahtumista, 2) jotka seuraavat toisiaan 3) ajallisesti 4) ja joista muodostuu juoni tai aihe. (Russell & Carey 2004, 29).

Ratkaisukeskeinen ja narratiivinen lähestymistapa tukevat kumppanuutta ja yhteistyötä ongelmanratkaisuissa. Taideilmaisu täydentää näitä lähestymistapoja, koska kuvakieli auttaa keksimään vaihtoehtoisia ratkaisuja ongelmatäyteisiin tarinoihin. (Furman 1997, 108.) Ei ole olemassa muuta terapiamuotoa, missä sisäinen prosessi voitaisiin tehdä näkyväksi ja käsin kosketeltavaksi. Lähestymistavat saavat uutta ulottuvuutta tarjoamalla luovia tapoja ulkoistamiseen, ongelman määrittelyyn ja keinon kertoa uudella tavalla. (Riley, Malchiodi 2003, 117).

Tässä opinnäytetyössä halusin tutkia kaikkia näitä erilaisia lähestymistapoja ja kulkureittejä Taidetaitotaloomme. Työskentely oli haasteellista. Alussa koin valtavan hämmennyksen yrittäessäni saada selkoa ryhmäprosessista keskellä kiireistä ja hektistä koulupäivää. Jokainen lapsi teki kuvaa, kuvia, rakennelmia, kertoi tarinansa tai oli osa vuorovaikutusta tai häiritseviä tilannetekijöitä tilasta ja tilanteesta riippuen. Ohjaajana sain kokea taianomaisia hetkiä. Ajattelin silloin, että en voisi koskaan unohtaa niitä, mutta raportoinnin aikaan tuskailin, miksi en kirjoittanut tarkempaa päiväkirjaa. Kaikki kirjoittamani on subjektiivista ja avointa persoonallisille ennakkokäsityksilleni mutta olen pyrkinyt tekemään objektiivista koontia.

2.2 Eteisestä sisään suunnitelmaan

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Projektin aloitusvaiheen, keskivaiheen ja loppuvaiheen suunnittelu oli jatkuvaa ja ajattelin alusta alkaen kehittämistä ja oman opetusmenetelmäni päivittämistä.

Taidetaitotalon toimintaa suunnitellessani opettelin lähtemään liikkeelle lasten ihmetyksestä. Oli tiedostettava lasten tapa muodostaa mutkattomasti kysymyksiä ja lähestyä kuvien tekemistä. Lapset etenivät tarkastelemalla, tutkimalla ja arvioimalla. He lähtivät reippaasti omasta oletuksesta lopulliseen kuvaan tai työhön. He olivat kuin väsymättömiä tutkijoita, vaikka kuva tai työ tulikin joka kerta valmiiksi annetussa ajassa, kuva jatkoi omaa elämäänsä lapsen mielessä ja saattoi tulla aina uudelleen erilaisin muunnoksina takaisin työn alle.

Astukaamme peremmälle. Taidetaitotalo odottaa malttamattomana tutustujia ja uusia näkökulmia ja erilaisia muunnoksia.

2.2.1 Taidetaitotalon tarina

Minulla on ollut käytössä jokaisen tuokion alussa virittäytymistä varten pieni soittorasialla. Punainen tupa jossa on kuusi pientä ikkunaa. Ikkunaruutuja on kaksitoista, yhtä monta kuin luokassamme on oppilaita. Tällainen on aloitustarina:

"Olipa kerran talo, taidetalo, kuvatalo, taikatalo ja taitotalo. Talo rakasti pieniä lapsia. Joka viikko, aina kun oli taito- ja taidetalon aika, lapset tulivat talon luokse. He avasivat lukon kiertämällä sitä kaksitoista kertaa lukossa, niin monta kertaa kuin lapsia oli yleensä ryhmässä ja niin monta kertaa kuin ikkunoissa oli pikkuruutuja. Joskus joku ei päässyt tulemaan, mutta siitä huolimatta avainta kierrettiin kaksitoista kertaa lukossa ja muistettiin samalla myös poissaolevaa Taidetaitotalon ystävää. Lapset asettuivat oman ikkunaruutunsa äärelle tarkastelemaan ympäröivää maailmaa tai mitä ihmeitä ikkunastaan näkivätkään. He miettivät mitä taitoa he alkaisivat kuvailla. Minkä pulman talo voisi auttaa muuttumaan taidoksi.

He alkoivat taiteilla, tekemään kuvaa, leikkimään väreillä, nauttimaan ja iloitsemaan yhteisestä hetkestään. Lapset tekivät kuvista itselleen seppeleitä ja kruunuja, miekkoja ja kaukoputkia ja leikkivät metsän kuningasta ja kuningatarta, ritareita, linnan neitoja ja tutkimusmatkailijoita jotka ovat oppineet uusia taitoja. Lapset kurkistelivat ikkunoista ja

leikkivät piiloleikkejä, loruilivat, lauloivat, tarinoivat ja kertoivat. Kun aika koitti, he istuivat piiriin, kuuntelivat hiljaa hiiskumatta toistensa tarinat. He halusivat oppia tuntemaan paremmin toisensa, koska tarinoissa oli taidetaikaa ja koska he pitivät tästä ystävällisestä talostaan. Itse asiassa he rakastivat taloaan hyvin paljon. Ja talo oli onnellinen. Kun lasten oli aika lähteä, avainta siirrettiin taas kaksitoista kertaa. Vilkutettiin kavereille. Lapset lähtivät tietäen, että tulisivat taas pian tapaamaan taloaan ja kertomaan ja kuvaamaan taitojaan."

Aloitustarinan lisäksi kerroin Taidetaitotalon rappusista, neljästätoista askelmasta, jotka muovasin Ben Furmanin Muksuopista.

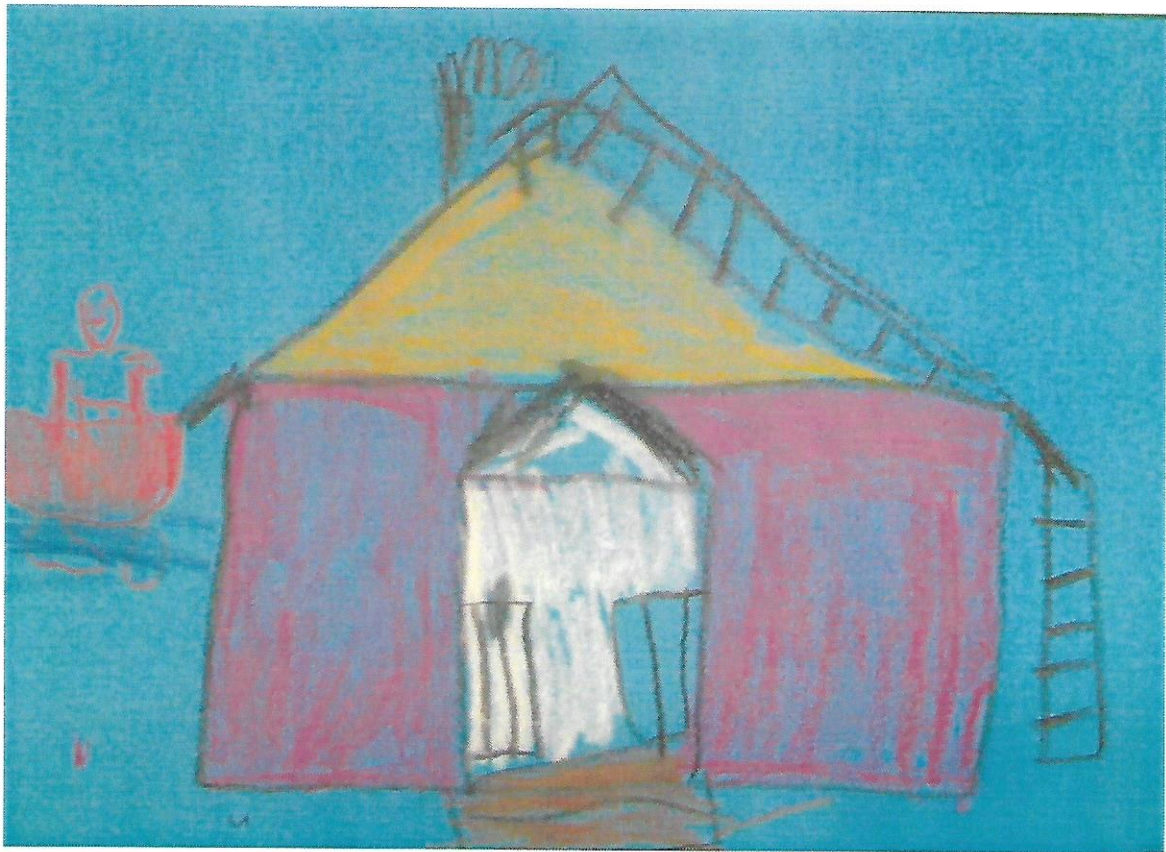
2.2.2 Taidetaitotalon 14 rappusta

1. Ongelma muutetaan taidoksi, jota harjoitellaan.
2. Lapsen kanssa sovitaan, mitä taitoa hän alkaa harjoitella.
3. Keskustellaan, mitä hyvää taidon saavuttaminen tuo lapselle ja ympäristölle.
4. Taidolle keksitään kiva nimi.
5. Lapsi valitsee kannustajat itselleen.
6. Vahvistetaan lapsen uskoa onnistumiseen ja taidon oppimiseen.
7. Sovitaan jo valmiiksi, miten saavutettua taitoa juhlitaan.
8. Lapsi keksii itse, miten hän voi taitoa harjoitella.
9. Harjoiteltava taito tehdään julkiseksi.
10. Lapsi näyttää aikuisille ja lapsille sekä kannustajilleen, miten hän on edistynyt.
11. Epäonnistumisiin valmistaudutaan etukäteen ja mietitään valmiiksi, miten niistä selvitään.
12. Kun taito on saavutettu, sitä juhlitaan alussa sovitulla tavalla.

13. Lapsi voi opettaa oppimansa taidon jollekin toiselle lapselle.

14. Jatkossa voidaan valita harjoiteltavaksi uusi taito.

Nämä rappuset kävin oppilaiden kanssa läpi muutama askel kerrallaan ja joidenkin askelmien sisältöä piti selittää hiukan tarkemmin ja toiset askelmat harpoimme nopeasti. Välillä kipitimme portaita takaisin ja joku askel ei innostanut tätä oppilasryhmää ollenkaan. Voimaeläimet ja -hahmot vaihtuivat ja toisinaan heitä ei kiinnostanut tai innostanut ajatus taidoista ollenkaan. Taidot ja taiteilut kuitenkin kehittyivät ja kehittivät meitä koko ajan.

Kuva 2. Taidetaitotalon rappuset

3. Taidetaitotalon tarkempaa tarkastelua

Ratkaisukeskeinen taideterapia on kuin talo: kuka sen oven avainta kääntää, sinne sisään astuu ja sen ikkunoista katsoo, näkee oman kuvajaisensa eikä palaa samana takaisin.

Ensimmäinen kerta. Ilmapiiri on jännittävä kutkuttavalla tavalla. Soittorasiasia ja tarina tutuvat toimivan.

Yksi ryhmäläisistä oli todennut toisille, että olisipa taiteilua joka päivä. Olin kyllä iloinen tuosta kommentista.

3.1 Taidetaitotalon aloitus ja virittäytyminen

Tuokiot alkoivat alkukokoontumisella piirissä. Kuulumiset vaihdettiin ja katsottiin ketkä olivat paikalla. Virittäydyttiin aiheeseen kuuntelemalla pätkä talosoittorastian säveliä, kahdentoista "naksahduksen" verran. Kokoontuminen soittorastian ympärille kokosi niin lapset kuin heidän asiansa yhteen - yhdessä pohtien kävimme myös läpi tehtyjä tuotoksia. Tämä käytäntö palveli ryhmän kehitystä ja lapsi tunsu kuuluvansa tähän yhteisöön. Samalla lasten muisti ja kyky pohtia tuntemuksia kehittyivät prosessin aikana. Kyky vastavuoroisiin keskusteluihin omista töistä ja kokemuksista sai erittäin hyvää harjoittelua. Hyvä ryhmätyöskentely sekä muiden oppilaiden mielipiteiden kuunteleminen ja kunnioittaminen oli tärkeää. Aloituskeskustelussa oli hyvä yhdessä miettiä, miten esimerkiksi pahaa oloa voi parantaa tekemällä kuvia ja miten jokin pulma tai ongelma onkin keino löytää opeteltava taito. Lapset saivat mahdollisuuden kuvata mitä ja miten opettelevat taitoa. (Furman, Ahola 1993, 69.) Heitä kannustettiin taiteilemaan kuvia taidon hyödyistä. Jokainen lapsi sai taidetaitovihkon, jonka he saivat halutessaan näyttää kannustajilleen ja kannustajat saivat tehdä niihin omia kannustusmerkintöjään lapsen edistymisistä ja osaamisista. Lapset tulivat nähdyiksi ja kuulluiksi. Tarkoitus oli kuvien avulla oppia ymmärtämään, miksi me teemme eri asioita ja teemme asioita eri tavoilla. Ryhmässä oli lupa puhua kaikesta ja muistutin siitä, että omasta kuvasta voi kertoa, mutta ei toisen kuvasta tämän ryhmän ulkopuolella. Tämä on meidän juttumme. Kerroin lapsille että voivat piirtää päivän kuvan tai kertoa mieltään askarruttavasta asiasta ja saa tehdä kaikenlaista esillä olevista materiaaleista. Rohkaisin lapsia kertomaan omista ajatuksistaan ja tunteistaan. Rajasin myös puitteet, tarkka aika, paikka ja päivät. Sääntönä totesin vielä, että pääsääntöisesti ollaan luokassa koko ajan, välillä voi käydä pesemässä kädet ja pensselit käytävällä, mitään ei saa tahallaan rikkoo eikä ketään saa

satuttaa tai loukata sanoilla eikä häiritä toisen työskentelyä. Kasvattajana asetin rajoja sen suhteen miten lapset ottavat toiset huomioon, miten taataan työskentelyrauha, milloin toiminta lopetetaan. Rajat luovat lapselle turvallisuuden tunteen, tunteen huolenpidosta.

Tämä kerta oli luonteeltaan iloinen ja luonteva. Lapset nauttivat tekemisestä ja keksimisestä. Aika ei tunnu millään riittävän, mutta toisaalta juuri tämä on tärkeää: paikka-raami-kehys-aika tekee hetkestä hyvän. Taideleikki on hyvä suihku ja käynnistys. Uskon prosessin jatkuvan vielä lasten mukana. Minusta on niin nautinnollista katsoa ja kuulostella kaikessa rauhassa mitä ryhmässä alkaa tapahtua. Aloin luottamaan siihen että ryhmä kantaa ja asiat tapahtuvat luonnostaan.

3.2 Toimintaa Taidetaitotalossa

Sitten seurasi toimintavaihe, jossa omaa aihetta tai tarinaa työstettiin erilaisia materiaaleja ja välineitä käyttäen. Viimeisenä oli lopetus, jonka aikana palattiin takaisin piiriin ja jokainen sai mahdollisuuden vuorollaan ilmaista kokemuksiaan ja kertoa kuvastaan tai työstään. Alun arkailut, jännitykset ja yksinäisyydet muuttuivat vapautuneemmiksi ja ilmaisultaan runsaimmiksi yhteisiksi hetkiksi. Ryhmä sitoutui sääntöihin, osallistui tehtäviin ja eläytyi kuviin ja töihin. Riittävän pitkä taideprosessin aika, kaksi oppituntia, tuntuu nyt jälkikäteen minimiltä, säännöllisesti toteutetut tuokiot auttoivat lapsia vapautumaan ja osallistumaan. Prosessi oli erittäin intensiivinen, kokoonnuimme pääsääntöisesti kerran viikossa. Säännöllisyys auttoi lapsia myös orientoitumaan ja mukautumaan. Kehystarina kiinnosti lapsia, se on tiivis ja juonellinen. Tarina antoi toivoni mukaan lasten työskentelylle raamit ja mahdollisuuden. Aikuisen läsnäolo ja hyväksyntä antoi lapsille tarvittavaa tukea taidetyöskentelyyn ja koko prosessiin osallistumiseen.

Taidetaitotalossa otettiin huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja taideleikin avulla. Ratkaisukeskeisin taideterapeuttisten menetelmien kautta yhdistyvät taideaineet, lasten tietoisuus ja kokemukset. Projektissa itse oppimisprosessi oli tärkeä. Keskeistä oli auttaa lasta itse suunnittelemaan, tekemään työ ja arvioimaan. Ryhmässä kasvatettiin empatiaan, toisen kunnioittamiseen ja yksilöllisyyden hyväksymiseen. Koulussa toiminta on pitkälle aikuisjohtoista. Opettajat suunnittelevat aiheita opetussuunnitelman puitteissa omien lähtökohtiensa ja näkemystensä pohjalta ja oppilaat toteuttavat toiminnan opettajan

suunnitelman mukaan. Taidetaitotalossa oli vapauttavaa kun lapset osallistuivat oman toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen itsenäisesti.

Tämä ryhmäkerta jäi mieleeni mukavana ja tasapainoisena ja työt olivat mielenkiintoisia ja puhuttelevia. Tämä ikävaihe kuudesta kahdeksaan vuoteen on vauhdikas kehitysvaihe. Kuinka voi huomata milloin rehvakas kuusivuotias muuntuu koulukypsäksi ekaluokkalaiseksi ja milloin tapahtui edistymisen itsevarmemmaksi kakkosluokkalaiseksi? Muutoksen huomaa ehkä parhaiten leikkiä ja kuvan tekemistä tarkkailemalla. Aikuisella tulisi olla riittävästi aikaa ja taitoa vastaanottaa näitä sanattomia viestejä. Tietämisen ilo tulee kun lapsi saa yhdistellä uusia mahdollisuuksia jo valmiiksi tuntemaansa osaamiseen. Oppimisen avain on lapsen oma aktiivisuus ja luovuus, ne palkitsevat. Oppiminen omaksutaan käytännön kautta ja oman käden ja käsittelyn kautta. Motoriikan kehitys on yhteydessä lapsen älylliseen kyvykkyyteen (Ayres 1989). Lapsi saa myös Taidetaitotalon suojassa kehittää käden ja silmän yhteistyötä, liikeratoja ja hermojärjestelmää. Toiminta tukee kaikessa hiljaisuudessa ja lapsen omassa tahdissa hänen lukemisen ja kirjoittamisen oppimista. Taidetaitotalossa toiminta luo kehyksen, jonka sisällä lapsi oppii sosiaalisia, älyllisiä ja emotionaalisia taitoja.

3.3 Taidetaitotalon kivijalka

Luottamusta kuvataan joskus osuvasti kivijalaksi. Ratkaisukeskeisteisten kuvataideterapiamenetelmien käyttäminen edellytti luottamusta siihen, ettei kenenkään työtä aseteta naurunalaiseksi. Kukaan ei tee kuvaa väärin. Lasten oli voitava luottaa toisiinsa, mutta vielä tärkeämpää oli, että lasten ja ohjaajan välille syntyi riittävän luottamuksellinen suhde. Lasten oli voitava kokea ja olla varmoja siitä, että aikuinen hallitsee tilanteen ja tietää mitä tekee ja miksi. Onneksemme yhteiset tuokiot olivat sellaisia, että saatiin aikaan hyvä mieli, luottamuksellinen tunnelma, onnistumisen kokemus. Maanantai oli oikein hyvä päivä kokoontumiselle. Saimme aloittaa viikon haasteet taideleikin siivittämänä. On jännittävää nähdä miten monenlaisista pienistä kannustavista hetkistä lapset saavat lisää innostusta - toisen antamasta hellästä työtäisystä, rohkaisevista sanoista, tehdyn työn katsomisesta, hymystä. Olen varma, että tällaiset kannustukset ovat sellaista laastia, joka piti Taidetaitotalon kivijalan koossa ja tukevana ja sen turvin lapset saattoivat ponnistaa uusiin saavutuksiin. (Hautala 2008.)

Tänään rauhoittelin paria poikaa, vaikka ihan leikinomaisesti hurjastellen taiteilivat hurjaa taistelukohtausta paperille ja turvallinen olo säilyi. Jouduin varoittelemaan etteivät sotkisi luokkaa tai toisia lapsia leikin kiivaimmassa vaiheessa. Kävivät yhdessä pesemässä kädet. Käsienspesun jälkeen pojat menivät pötköttelemään lattialle, vierekkäin ja sulassa sovussa.

3.4 Katsomme ikkunoista ja näemme tarkemmin

Lapsuuden ikkunoita ei saa rikkoa. Zacharis Topelius puhuu lapsen silmän kirkkaudesta, siitä, kuinka lapsi näkee maailman kokonaisena, rikkomattomana. Timo Jantunen HS 14.1.08 "Lapsen ajattelu on kokonaisvaltaista, sielutettua, maagista. Kun lapsen sisäinen maailma 5-6-vuotiaana avautuu, ajattelu on hyvin kuvallista: lapsi luo omia, omaperäisiä mielikuvituskuvia kuulemastaan, ja nämä kuvat täydentävät hänen tietojaan ympäröivästä maailmasta."

"The child draws what he knows rather than what he sees" (Di Leo 1995).

Taidetaitotalon pienissä ikkunoissa on neljä erilaista ruutua jotka edustavat alkuopetuksen oppilaiden rooleja:

- Oppija** saa mahdollisuuden oppia ilman kilpailua ja vertailua.
- Pienryhmän jäsen** (=reflektoija) antaa palautetta, peilaa ikkunastaan.
- Taidetaitotalon ystävä** saa voimaa ja iloa toiminnasta.
- Itsensä tarkkailija** saa vastauksia kysymykseen millainen minä olen.

Taidetaitotalon ikkunasta avautui näkymä luovuuden ja taiteen maailmaan. Siellä liikuttiin tarun ja toden, tietoisien ja tiedostamattoman välisessä tilassa, jossa mikään ei ollut mahdotonta. Luovuuden kautta lapsi ja aikuinen löytävät oman itsensä ja voivat tavoitella riippumattomuutta. Koen että pienten ikkunoiden äärelle asettuminen oli yksi tärkeimmistä tehtävistäni opettajana ja kasvattajana. (Hautala 2008, 103-120.)

Taidetaitotalon ratkaisukeskeinen taideterapia tuo ikkunan lapsen minuuteen. Kuvat pystyvät ohittamaan tietoisien maailman asettamia esteitä. Lapset pystyvät ihailtavalla tavalla keskittymään piirtämiseen ja maalaamiseen. Aina lapsilla ei löydy tunnesanoja, sanat ovat

odottamassa, mutta kuvat ovat ja jatkavat kerrontaansa vähä vähältä. Onnistumisen tunteet olivat lapsille tärkeintä.

Kuva 3. Taidetaitotalon ikkuna

3.5 Taidetaitotalo turvapaikkana

Talotarina tuo ryhmään pehmeyttä, voimaa, iloa, vimmaa, väriä, lämpimiä katseita ja ennen kaikkea jatkuvaa välittämistä, jota myös lapsen kuvallinen ilmaisu alusta asti tarvitsi. Oli tärkeää, että lapsen ratkaisukeskeisellä ja kuvataideterapeuttisella tuokiolla viikon alussa oli aitoutta ja eheyttä ilman keinotekoisia tehosteita. Talo kaipasi ystäviään, hoitoa ja innokkaita toimijoitaan. Taidetaitotalo osoittautui merkittäväksi tavoitetilaksi, jossa lapsen koulunkäynti jatkui saumattomasti, esiopetuksesta alkuopetukseen ja oppiminen sai turvapaikan, jonka ikkunoista lapset saivat kurkistella kohti uusia horisontteja. (Hautala 2008.)

Tänään lapset eivät olisi millään malttaneet odottaa puheenvuoroaan. Mölykuoro oli melkoinen ja vauhtia riitti. Juuri nyt on lasten kehityksessä aika jolloin he siirtyvät

sanattomasta maailmasta sanalliseen koulumaailmaan. Talo on paikka ja tila jossa sisäinen irrottautuminen lapsuuden maailmasta tulee hiukan helpommaksi toiminnan, tekemisen, käsittelemisen ja kuvittelemisen kautta. Taidetaitotalon sisällä on yhteinen kokemus ja oma ryhmä. Toiminnan avulla uudet taidot ja alkuopetus saivat tukea ja suojaa. Ryhmä on rakentanut koululaisen identiteettiä omalla porukalla ja ilman paineita. He ovat voineet vapaasti kurkistella ikkunoista maagiseen maailmaan ja luottaa mielikuviin joiden varassa ei tarvitse huolestua ja ahdistua outojen ja pelottavien asioiden edessä. Lapset ovat tarvinneet, ja tulevat edelleen tarvitsemaan, luottamusta ja turvaa. Taidetaitotalo edustaa mielestäni hyvää kasvutilaa näille lapsille.

Taidetaitotalon tila sekä paikka voidaan jakaa ominaisuuksiensa perusteella kahteen osaan: fyysiseen eli aineelliseen ja psyykkiseen eli aineettomaan tilaan. On olemassa myös sosiaalinen tila eli ryhmän eri jäsenten välisen käyttäytymisen muodostama alue. Talo on alue, jonka sisällä alkuopetuksen ryhmä voi tuntea olevansa. Aineellisena rajana oli oma luokka, jossa on kaksitoista pulpettia, opettajan pöytä, nojatuoli ja kirjavat verhot. Seinillä on oppilaiden tekemiä kuvia ja julisteita. Psyykkisen tai aineettoman tilan muodostavat tunnelma, mielikuvat, tarinat, muistot ja aika. 1.-2. luokkalaisten oman mielen ja kuviteltukyvyn muodostamat paikat ja mielen tila. Taidetaitotalon tilasta, paikasta ja tunnelmasta voi todeta: ”Mitään oikeata tai väärää kokemusta ei ole, on vain se oma.” (Hautala 2008,).

Minun on syytä pitää mielessä, ettei näiden lasten kehitys määräydy joko perimän tai ympäristön mukaan, vaan sekä että. Ryhmäläisten kehitys on oma tapahtumasarja tässä kokemusympäristössä. Projekti muovaa pieneltä osaltaan lasten perimän tarjoamia mahdollisuuksia. Samalla lapset muovaavat ympäristöä. Lapsissa on piirteitä, joihin voi kasvatuksella vaikuttaa ja toisaalta heillä on ominaisuuksia, joiden kanssa opitaan yhdessä elämään. Kasvattajana minun tehtäväni on toimia välittäjänä, muuttajana, uudistajana ja suodattajana lapsen ja ympäröivän todellisuuden kehittyvässä suhteessa yhteisen prosessimme ajan. Aavistan prosessin jatkuvan vielä pitkään ryhmätapaamisten päätyttyä ja kuvat voivat auttaa lasten kasvua myös tulevaisuudessa.

3.6 Säilöttyjä savurenkaita Taidetaitotalon yläkaapissa

Kuulin kauniin ja mieleenpainuvan vertauksen taideterapeuttisista kuvista. Taideterapeutti Sisko Miettinen kertoi niiden olevan kuin säilöttyjä savurenkaita. Säilötty savurengas on arpajaisvoitto Tove Janssonin muumikirjassa Muumipapan urotyöt. Muumipappa ystävineen osallistuu Itsevaltiaan puutarhajuhlaan, jossa mm. etsitään arpajaisia varten numeroituja munia. Muumipappa löytää munat, joilla Itsevaltiaan sanoin voittaa "haaveilijan tarpeettomia voittoja".

Oli viimeinen tunti syyslukukaudella. Ryhmäläiset kuuntelivat hiukan haikeina ja hämmästyttävän hiljaisina kun Taidetaitotalo soitti sävelet. Viritin kaikki sävelet soimaan, ei tyydytty kahteentoista naksahdukseen. Sitten lapset saivat tehdä vihkoihinsa leikkelytyön omasta voimaelämästään. Pari tyttöä piirteli sarjakuvia herttaisine puhekuplineen. Yhdessä kuvassa oli talo. Ikkunasta kurkisteli hymyilevä lapsi.

Oli jotenkin koskettavaa ja kiehtovaa, joskin kiire kuristi kintereillä, kun kävimme lasten kaikki tähänastiset kuvat läpi. Lapset eivät olisi millään malttaneet kuunnella ja katsella kun joku toinen kävi läpi töitään. Osalla lapsista oli vaikeuksia muistaa ensimmäistä työtään heti, mutta kun etsitty löytyi, jälleennäkemisen riemulla ei tuntunut olevan rajoja. Hihkaisut ja huikkailut olivat mukavaa kuultavaa. Nyt yläkaappi on tyhjä ja odottaa kevään taideteoksia malttamattomana.

Lasten taiteilemat kuvat ovat symbolisesti säilöttyjä savurenkaita ja kuvaavat mielestäni hienolla tavalla lasta itseään. Prosessin luonteeseen on kuulunut, että ohjaajana olen laittanut tehdyt työt aina säilöön Taidetaitotalon yläkaappiin. Yläkaapissa, sen hellässä huomassa, kuva ja sitä myöten lapsi sai olla turvassa ja taidot kypsymässä. Kukaan lapsista ei halunnut ottaa kuvia tai töitä ennen määräaikaa pois säilöstä. He hyväksyivät sen tosiasian, että talo luovutti kuvat ja työt lukukauden päättyessä lahjana takaisin tekijälleen. Taidetaitotalon säilötyn savurenkaan avulla lapsi voi turvallisesti opetella ymmärtämään ja hallitsemaan omia tunteitaan ja palauttamaan mieleensä taitojen oppimisprosessinsa. Kuvien avulla voi kurottautua kohti uusia haaveilijan tarpeellisia voittoja.

Kaikkein vaikeinta muutoksessa on ajatusten muuttaminen. Projekti muuttaa meitä kaikkia. Se auttaa minua antamaan tilaa lapsen toimimiselle omana itsenään, ei kohteena.

Taidetaitotalo muuttaa myös lapsia. Taidetyöt toimivat heille "säilöttyinä savurenkaina" lapsuuden aarrearkussa ja auttavat heitä ylläpitämään keskustelua oman sisäisen lapsen ja

lapsuuden kokemusten kanssa. Säilötyt kuvat antavat lapsille mahdollisuuden palata tapahtumiin tai heille tärkeisiin asioihin uudelleen, mahdollistavat keskustelun ja pohdinnan ja tarjoavat tilaisuuden kertoa omista asioista vanhemmille. Kuviksi ilmaantuneet tutkimusmatkat saavat mahdollisuuden jatkua vielä kokoontumisten päätyttyä. Ne myös muodostavat pohjaa, kivijalkaa, uusille taide- ja taitoteemoille pitämällä kuvallisen mielen tutkivana ja aktiivisena. Kuvat ovat tärkeitä ja arvokkaita lapsen mielenilmauksia ja osa vuorovaikutusta ympäröivän maailman kanssa.

Kun Taidetaitotalon savupiipusta tuprutti säilöttyjä savurenkaita, mikään ei ollut enää mahdottomuus. Savurenkaat viestittivät, että kyky kuvittaa ja kuvitella että asiat voisivat olla myös jotenkin toisin, on projektimme ehkä tärkein opetuksellinen anti. Säilötyt savurenkaamme ovat hauraita mutta hajoamattomia. (Hautala 2008.)

4. Taidetaitotalon tunnelmia

Taidetaitotalon tunti ryhmän toiminnallisen jakson aikana oli aikuisen kokemuksena joskus myös levoton. Tapahtumilla ei tuntunut olevan mitään tekemistä lukemani kirjoitetun teorian kanssa. Itse prosessi oli täynnä vauhtia ja vallattomia tilanteita. Tunti sisälsi hullunkurisia tuokioita, mutta eivät ne kyllä aina tapahtumahetkellä minua naurattaneet. Mietin joskus otsa ovatko lapset vapautuneet liikaa ja meneekö toiminnallisuus yli äyräiden. Joskus mietin ryhmän kokoontumiskerran jälkeen sen kasvatuksellista tai terapeutista antia ja yritin liittää sitä edes johonkin teoreettiseen viitekehykseen. Arviointia saatoinkin tehdä vasta tunnin jälkeen. Taidetaitotalossa alku- ja lopputilanteet olivat ennustettavia ja vain pienet muunnokset mahdollisia. Siinä ryhmätilanteeseen kaipaamani raamit. Tuokion keskivaihe meni puolestaan täysin ennustamattomalla tavalla. Tämä lapsiryhmä oli kykenevä kiinnittymään turvallisesti toinen toisiinsa ja minuun ohjaajana ja aistin heillä olevan pohjalla riittävän paljon kokemuksia siitä että tämä ryhmä toimii.

Nyt oli rauhallisempi kerta. Ymmärsin ryhmän olevan toiminnallisessa vaiheessa ja rohkaistuinkin tekemään rohkeammin rajauksia. Mietin miten pullovärien kanssa voisinkin kokeilla rakentavaa ohjeistusta, jossa lapset saisivat valita käyttöönsä esimerkiksi kolmea väriä kerrallaan.

Tänään tunnelma oli jälleen vilkas, tuottoisa, kekseliäs ja vauhdikas. Lapset porhalsivat paikalle kesken vauhdikkaan välituntileikin, viirinryöstön. Puhkuen ja puhisten asettuivat tuttuun piiriin luokan perälle. Taidetaitotalon naksuteltua oli lapsilla ilmeisiä vaikeuksia keskittyä kuuntelemaan ohjeita kahdella viimeisellä tunnilla.

Taidetaitotalossa työskentelin ehkä erilaisin menetelmin ja tavoittein kuin perinteisenä opettajana olisin toiminut. Yhteisissä tuokioissa olen pohtinut lasten mahdollisia hämmennyksen kokemuksia, koska normaaliopetuksessa heiltä odotetaan hiukan erilaisia toimintamalleja. Taidetaitotalossa puolestaan saattoi olla haittaa koulun keskittymistä ja kuuntelemista korostavasta toimintamallista, joka tuntui ohjaavan liikaakin joidenkin oppilaiden tekemistä. Ei niin ihanteellista jos ajatellaan ratkaisukeskeisen taideterapian hoitavan ja antavan mahdollisuuden voimaan, iloon ja uskallukseen. (Hautala 2008.)

Itse saan elää vielä toisen jakson näiden lasten kanssa. Missä ovat minun identiteettini rajat ja mistä alkaa ja mihin päättyy ammatillinen identiteettini? Mikä on ratkaisukeskeistä

taideterapiasuhdetta, mikä opettajasuhdetta, mikä kasvattajasuhdetta, mikä todellista suhdetta?

Projektin formaatissa korostui toiminta. Ryhmässä olimme "tässä ja nyt". Joskus yritin jälkikäteen miettiä lasten tunteita ja fantasioita. Pohdin ryhmän suhteita. Omaa suhdettani ryhmään ja ryhmän suhdetta minuun, tai kunkin lapsen suhdetta ryhmään ja ryhmän suhdetta yhteen jäseneseen. Pyrin mielessäni nimeämään lasten tunteet. Mitä tuntevat ja miksi?

Tässä kokoontumiskerrassa oli mukana käytössä ja kehittymässä aistit, mielikuvitus, lapsen fyysinen minä, puhe, tunteet ja äly. Tarvitsivat myös keskittymiskykyä. Lapset paneutuivat koko persoonansa voimalla kuvan tekemiseen ja tilanteeseen. Työskentelyssä korostui tänään ryhmän työskentely samanaikaisesti, rauhallisessa ilmapiirissä. Mietin tunnin jälkeen onko oikein kommentoida miltä jokin asia minusta näyttää? Aiheuttaako kommenttini ihmetystä? Ohjaako se liikaa? Ajan antaminen? Miten toimia niin, että kaikki saavat tasapuolisesti huomiota?

Jokaisella kokoontumiskerralla oli oma ilmeensä. Ulkoisilla tapahtumilla oli oma vaikutuksensa. Joku tai jotkut saattoivat myöhästyä, joku oli sairaana tai muuten poissa. Myös sisäiset asiat toivat omaa väriään Taidetaitotalon tunnelmaan. Oltiin liikkeessä, toimittiin, tuli taukoja, tunnelma muuttui ja välillä levähtiin. Onnistumisen kannalta oli oleellista, että tuokiot olivat aina samassa luokahuoneessa, samantapaisin välinein, samaan aikaan yleensä kerran viikossa. Tärkeintä oli alusta asti ajan tarkka raja. Onnistui koulumaailmassa hyvin, kun kello soi ja uusi tunti painoi automaattisesti päälle. Tuokiomme kesti kaksi oppituntia ja ryhmä kokoontui kerran viikossa. Toiminnan rytmiisyys edesauttoi sietämään omaa ja toisen rytmiä, siitä tuli sointuva kokonaisuus.

Lasten ilmeet kertoivat tyytyväisyydestä Taidetaitotalossa. Mielihyvää taisi tuottaa myös turvallinen toistuvuus. He toistivat mielellään lukemattomia kertoja samaa teemaa. Yhä uudelleen poikien paperiin ilmestyi esimerkiksi talo tai taistelulinnake. Luulen tuon toiston olevan eräänlaista tutkimista, pohtimista ja syntyvän jäljen tarkastelua. Paperia, pullovärejä ja kertakäyttölautasia kului lukuvuoden aikana melkoinen määrä, mutta tärkeintä oli että jokainen saavutti takuuvarmasti jotain merkittävää. Tekeminen ja osallistuminen taisi olla tärkeämpää kuin loppuun saatetut kuvat tai työt. Loppupiirissä kuitenkin tein yhä uudestaan havainnon, että myös valmis kuva tuotti tekijälle mielihyvää ja siitä kertominen koettiin tärkeäksi asiaksi.

Ihaninta on aina se, että kukaan ei ole kertaakaan sanonut: ”tylsää, mälsää, ei huvita.” Siitä voi olla kiitollinen.

Projekti toi oman arvioni mukaan mielekkään lisän tämän lapsiryhmän koulutyön arkeen. Taidetaitotalossa käytetyt taideilmaisun keinot toivat onnistuessaan yhteisöllisyyttä ja rinnakkain työskentelyä ja yhdessä arvioitiin, annettiin palautetta ja vastaanotettiin muiden kommentteja. Se oli luovaa ajattelua ja aistien ja tunteiden avulla oman elämän hahmottamista. Taide tarjosivat näille lapsille välineen itsensä ja maailman kohtaamiseen. Taiteilijoitahan lapset olivat, varsinkin suuren paperin päivinä ja lattialla toimiessaan. He tekivät isoja kaartavia vetoja täydellä varmuudella ja vimmalla. Rajoja asettivat vain tila, käytettävissä olevat materiaalit ja ohjaaja siinä tapauksessa että oli tarpeellista puuttua tapahtumien kulkuun esim. turvallisuuden takaamiseksi. Lapset toimivat kokonaisvaltaisesti, eivätkä erotelleet taiteen tyylilajeja toisistaan. Ryhmässä huomasin taianomaisia hetkiä jolloin käsillä tekeminen vaihtui erilaisiksi liikkeiksi, leikittelyiksi, tanssiksi, sanataiteiluksi tai joku lapsista saattoi aloittaa syvällisen pohdinnan, toinen kertoi mielikuvista ja ajatusmatkoista tai unistaan. Tällainen tapahtumien rikkaus ja rönsyily ja nopeassa tempossa eteneminen oli tyypillistä tälle ryhmälle. Lapset ilmaisivat tunteitaan, ajatuksiaan, itseään koko kapasiteetillaan sen suuremmin ihmettelemättä. Mielikuvituksen liikkuvuuden lisääntyessä lasten usko omiin kykyihin ja luovuuteen sai uutta kipinää ja uskon vahvasti että se vaikutti lapsilla kaikkeen oppimiseen.

4.1 Kohti uusia taidetaitoja

Jäljellä ovat enää kevään tunnit. Mietin milloin yhteisen tapahtumasarjan päättymisen alkaa tuntua. Ennen lukuvuoden loppua on otettava sormet esille näyttääkseni montako kertaa vielä taiteillaan. On muistettava pysähtyä tarkoituksella projektin päättymisen äärelle.

Kuvien tekemisen avulla voidaan edistää monenlaisten asioiden oppimista, mutta keskeistä on tunne-elämään vaikuttaminen. Kuvilla ei varmaankaan ole ollut vain yhtä merkitystä ja tulkintaa, vaan kaikki lapset ja minä ohjaajana sekä vanhemmat ymmärtävät tehdyt työt eri tavoin. Lapsella ei ole vielä valmiuksia pohtia erilaisia merkityksiä eikä hän kykene siirtämään tietoisesti kuvassa esiin tullutta omaan elämäänsä, vaan se tapahtuu intuitiivisesti, tiedostamatta tietoisuuteen tuleva oivallus joka on luova ja uusia mahdollisuuksia tarjoava. Ei ollut tarkoituksenmukaista tulkita tai selittää omaa ajatusta lapselle tai erityisesti osoittaa

mahdollista yhtymäkohtaa lapsen elämään. Metafora ja samalla kuva toimii kunkin lapsen ehdoilla. Haluan uskoa lasten hyötyneen käyttäessäni ohjaajana kuvataideterapiaa erityisopetuksen menetelmänä - sekä erityistason ratkaisukeskeinen psykoterapiaopinnoista saamiani menetelmäkoulutuksia. Lapset ovat voineet saada myös apua omiin hankaliksi kokemiinsa tilanteisiinsa opettelemalla tarvittavaa taitoa niistä selviytyäkseen. Oli ilo ja kunnia hankkia lasten käyttöön välineistöä ja tarjota aika, paikka ja kuulevat korvat sekä näkevät silmät kuvien käsittelyä varten.

Taidetaitotalossa opitaan, ihastutaan käsillä tekemiseen, uskoudutaan, tullaan yhdessä kuvien kanssa nähdyksi ja kuulluksi. Omin käsin tekeminen antaa selkeästi voimakkaan onnistumisen elämyksen näille lapsille. He tuntevat oikeasti tekemisen käsissään ja siitä jää pysyvää todistusaineistoa luokan yläkaappiin. He rakentelivat tänäänkin hienoja taideteoksia ja kaikki työt kelpaavat. Onnistumisen merkitys varmaankin kasvaa, kun he saavat kokevat saavuttavansa jotain todellista. Mielestäni Taidetaitotalossa ohjaajana on helpompi nähdä lapsi ja kuunnella häntä. Heillä jokaisella on tässä ryhmässä omat taitonsa ja oma tekemisen tyyli. Yhdessä tekemällä on syntynyt toimiva ja turvallinen yhteisö tukemaan jäseniään. Ratkaisukeskeiset taideterapeuttiset menetelmät perustuvat jokaisen oman kokemuksen korostamiseen. Kuvia on mahdotonta tehdä väärin. Kuinka joku voi sanoa, miten pitää tuntea tai kokea? Kun emme kukaan vielä osaa emmekä tiedä kaikkea meillä on vielä paljon mielenkiintoista opittavaa ja jännittäviä kuvaseikkailuja odottamassa. Koen että minun ja lapsiryhmän suhde on vastavuoroinen. Juuri sellaisena se toimii parhaiten. Nämä lapset ovat parhaat työtoverini tässä opinnäytetyössäni. On helpottavaa kun minun ei tarvitse antaa valmiita vastauksia, tutkimme asioita aina yhdessä. Sellaiset tilanteet ja tuokiot, joissa minä viihdyn, ovat myös lapsista hauskenempia. Taidetaitotalo on viikon kohokohtani ja alkulaukaisu. Olen huomannut, että viihtyessäni olen samalla tutustunut näihin lapsiin ja huomannut pitäväni heistä aidosti ja oikeasti ihanina persoonina. Ryhmässä ei ole yhtään lasta joka ei viehättäisi minua. En koe heistä ketään hankalana tai haasteellisena tai opetuksen kohteena. Muutos on osa kasvua ja kuuluu elämään. Lapselle muutos on mutkaton ja luonnollinen osa omaa kasvua, mutta myös minä olen muuttunut oppiessani näiltä lapsilta uusia asioita. Olen saanut luopua omista ennakkoluuloistani ja olen kokenut paljon uusia ja merkittäviä asioita tämän projektin myötä. Muutos voi joskus pelottaa ja tuntua vaikealta. Tässä on kuitenkin aihetta juhlaan. Olen oppinut hyväksymään muutoksen myös itsessäni ja ympäristössäni ja tuo taito auttaa ymmärtämään ja tuntemaan omaa persoonaani joka on tärkein työvälineeni.

Kuvien tekeminen edistää henkistä hyvinvointia ja kehitystä. Aggressioita voi purkaa ketään vahingoittamatta. Kuvien tekeminen rohkaisee ja tukee itsenäistymistä, jota koulussa edellytetään. Todellisessa elämässä olevia vaikeita asioita voidaan kohdata kuvitteellisina. Pelkoja ja pettymyksiä, toiveita ja haaveita voi käsitellä mielikuvituksen avulla. Kuvan maailma jäsentää todellisuutta, toisaalta jäljitellen, toisaalta uutta luoden. Kuvan tekeminen antaa valmiuksia kohdata elämän haasteita tavalla, joka tuottaa samalla tekemisen iloa. Minusta on ollut erittäin palkitsevaa tutustuttaa lapset monenlaisiin kuviin. Lapset ovat vaikuttuneet niissä näkyviin tulleista henkilöistä, tapahtumista, asioista, ilmiöistä. Lapset ovat kokeneet monta onnistumista. Tarinoiden edetessä lapset oppivat omista ja toisten kokemuksista. Yhdessä toimiessamme huomasimme, että yksin ei selviydytä vaan apua tarvitaan, sitä saadaan ja sitä voi itsekkin antaa. Lapset oppivat luottamaan itseensä ja ystäviinsä. Muumi-tarinassa näkymättömäksi muuttuneen Ninnin luottamus muumeihin syntyi vähitellen. Hän toipui, kun sai olla rauhassa tai osallistua muiden kanssa leikkeihin. Häntä kohdeltiin tasavertaisena ja hän koki olevansa hyväksytty. Näkymätön lapsi ymmärsi, että tunteita saa ja pitää näyttää. Lapsi alkaa taas muuttua vähitellen näkyväksi.

”Kouluissa osataan yhä enemmän, mutta voidaan yhä huonommin. Koulukulttuurissa on tilaus käytännön tietoihin kuvallisiin toimenpiteisiin. Näissä kuvan tekemisen prosesseissa tullaan näkyväksi. Näkyväksi tuleminen on luvallista kuvassa, jossa se dokumentoituu ja todentuu ”. KT Päivi-Maria Hautala 2008.

Seuraavan kerran aloittaessani talosoittorasiani ja uuden ryhmän kanssa otan rohkeammin vaikutteita Mestariluokan ja Muksuopin menetelmistä ja teen selkeämmän etenemisrungon tuntisuunnitelmineen. Tämä tutkimus antoi uutta uskallusta ja luottamusta tavoitetaitojen kuvittamisen käytöstä alkuopetuksessa.

4.2 Näkemiin

Tämä tapaustutkimus on kuvaus ratkaisukeskeisen taideterapiamenetelmän etsinnästä, jossa lapset rohkaisivat minua uuden oppimisessa. Menetelmän hyötynä oli positiivisuuden lisääntymien. Se käänsi huomion siihen, mikä tulee olemaan hyvin ja sen avulla välttyttiin kielteisyyden kulttuurilta. Päästiin eroon kieltokarikosta. Lapset vapauttivat minut jatkuvasta onnistumisen paineesta. He antoivat aitoa näyttöä arvioidessaan kokonaisvaltaisesti ratkaisukeskeistä taideterapiamenetelmää. Sain vastauksia alussa esittämiini kysymyksiini ja

ne synnyttivät uusia kysymyksiä ja ideoita käytännön työhöni. Taidetaitotalon tarina on kertomus ryhmästä, jossa erilaisuus hyväksyttiin, etsittiin myönteisiä ratkaisumalleja ja jossa vallitsi keskinäinen kunnioitus. Lapsi sai mahdollisuuden oppia ilman kilpailua ja vertailua. Ei ollut pelkoa epäonnistumisesta, ei häpeän tuntemuksia vaurioittamassa itsetuntoa. Projekti osoitti, että 1-2-luokkalainen hankkii jatkuvasti palautetta omasta toiminnastaan. Hän tekee toimiessaan havaintoja, vertailee, esittelee, kuvailee, kertoo ja perustelee. Hän tarvitsee ohjausta, tukea, palautetta ja mallia ohjaajalta ja ryhmäläisiltään. Oppiminen oli yhtenäinen prosessi, jossa myös aikuinen oppi. Oma oppimisen reittini oli sokkeloinen ja Taidetaitotalo näyttäytyi minulle välillä oudossa valossa. Katto tuntui vuotavan, portaat natisivat, lattianrajassa veti ja nurkissa oli hämähäkinverkkoja. Erityisesti silloin ahdisti kun en malttanut heittää jotain vanhaa ja käyttökelvotonta ulos, tai edes siivonnut omia sotkujani. Uuden menetelmän ja uuden taidon opiskelu oli minulle kypsyyskoe ja ammattitaidon mittari. Minun oli rohjettava kysyä, mihin minä keskityn ja mitkä keinot ja menetelmät tähän parhaiten johtavat. Jouduin pohtimaan, miten voin edistää jokaisen ryhmäläisen kehitystä ja mikä hänen ohjaamisessaan on tärkeää. Tärkein huomio itselleni oli, että Taidetaitotalo ja ryhmä on itsessään koko prosessin ydin, ohjaaja on yksi osa kokonaisuutta. Läsnäolo ja tuki ovat tärkeitä, mutta minun on suostuttava enemmän olemaan kuin tekemään.

Tässä opinnäytetyössä vallitsi ratkaisukeskeisen terapian viitekehys, jossa ei jäädä kovin pitkäksi aikaa vellomaan menneisyyteen ja ongelmiin vaan keskitytään hyvien ratkaisujen löytämiseen, eteenpäin menemiseen ja voimavarojen löytämiseen. Siinä oppiminen nähdään kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti minän rakentumisena, jossa oppilas on aktiivinen, aloitteellinen ja vastuullinen oman oppimisen subjekti. Samalla kun lapsi oppi taitoja hän sai vastauksia kysymyksiin, millainen on maailma, jossa hän elää ja miten elää voidakseen hyvin. Hän sai vastauksia myös kysymykseen millainen minä olen, mihin pystyn, miten hyvä ja arvokas olen. Vastaukset kysymyksiin liittyvät oppilaan minäkuvaan ja viimeisin koskee itsetuntoa, itsearvostusta. Taidetaitotalossa näkyväksi tuleminen oli tärkeä osa oppimisprosessia. Siksi en sano hyvästi, sanon näkemiin.

LÄHTEET:

- Ahola, M. 2002. Mestariluokka. Helsinki. Tammi.
- Ayres, A. J. 1989. Kun lapsi ei opi leikkimään. Suomentajat: Päivi Danner ja Maria Pekkanen. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Di Leo, J. H. 1995. Young Children and Their Drawings. New York. Psychology Press.
- Dolan, Y., Mattila, A. 2009. Pieni askel. Tie hyvään elämään traumaattisen kokemuksen jälkeen. Helsinki. Lyhytterapiainstituutti Oy.
- Furman, B. 1997. Ei koskaan liian myöhäistä saada onnellinen lapsuus. Juva. WSOY.
- Furman, B., Valtonen, J. 2000. Jossakin on ilo. Tietoa ja toivoa masennuksesta kärsiville ja heidän läheisilleen. Juva. WSOY.
- Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaimet lasten ongelmiin. Helsinki. Tammi.
- Furman, B. 2010. Muksuopin lumous. Uusi tapa auttaa lapsia voittamaan psyykkiset ongelmat. Falun. Scandbook Ab.
- Furman, B., Ahola, T. 1993. Muuttuset. Terapiasta ratkaisuihin. Keuruu. Otava.
- Furman, B. 1993. Myönteisen kasvatuksen kirja. Keuruu. Otava.
- Hautala, P-M. 2008. Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 341.
- Huovi, H. 1991. Iloinen matka. Espoo. Weilin&Göös.
- Jansson, T. 1963. Muumipapan urotyöt. Porvoo. WSOY.
- Jantunen, T. 2008. Otsikko. Helsingin Sanomat 14.1.2008
- Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. PS-Kustannus.
- Malchiodi, C. A. (toim.) 2010. Taideterapian käsikirja 2010. Kuopio. UNIpress.
- Mattila, A. 2011. Näkökulman vaihtamisen taito. Helsinki. WSOY
- Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki. Duodecim.
- Russell, S. & Carey, M. 2006. Narratiivisen terapian peruskysymyksiä. Porvoo. Kuva ja Mieli Ky.
- Seeskari, D. 2004. Lasten ja nuorten taideterapia. Kasvamisen voimavara. Helsinki. Kirja kerrallaan.